

I. TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTIS

Perskaitykite šį tekstą ir atsakykite į klausimus.

Tomas Daugirdas

KNYGINĖS KLASTOS

- 1 Vilniaus knygų mugėje šiais metais apsilankė statistiškai daugiausia žmonių – penkiasdešimt tūkstančių. Šis skaičius ne vieną kultūrininką skatino džiaugtis, kad, nepaisant interneto veržimosi į žmonių kasdienybę, finansinių sunkumų, knyga „grįžta“ į žmonių gyvenimą. Komerciškai nusiteikę leidėjai džiūgavo dėl ateities pelnų. Knygos, dažniausiai grožinė literatūra, iš tiesų yra perkamos. Veikiausiai tam, kad būtų perskaitytos. Tačiau kam ir kaip jos skaitomos? Ar statistika kartu rodo, jog šiandien Lietuvoje auga skaitymo kultūra, žmonės nuo materialinių vertybių pagaliau gręžiasi į kultūrinės, „dvasinės“ vertybes? O galbūt knyga ima atlikti visai kitą funkciją nei anksčiau?
- 2 Kartais jaučiame nostalgiją sovietmečiui bei vadinamajam jo kultūriniam gyvenimui. Milžiniški knygų tiražai, ribota knygų įvairovė sukūrė neregėtą kultūrinę realybę.
- 3 Visuomenėje, kuri gyveno deficito sąlygomis, knyga, pirmiausia lietuviška knyga, buvo suvokiama kaip didžiausias deficitas. Kaip tik todėl neretas šias knygas skaitydavo. Ne todėl, kad būtų buvę dideli knygų draugai ir mėgėjai. Retesnes knygas karštingai skolindavosi ir per naktį perskaitydavo iš baimės, kad daugiau tokia proga gali ir nepasitaikyti. Didesnių tiražų lietuviškos knygos gerbtos ir skaitytos kaip pateikiančios lietuvišką tikrovę, alternatyvią esamai sovietinei, „nulietuvinančiai“, kaip tam tikros laisvės salos. Akivaizdu, kad toks skaitytojas nebūtinai gilindavosi į turinį: tekste jam pakakdavo tam tikrų nuorodų ir užuominų. Skaitytojas nebūtinai turėjo išmanyti literatūrą – svarbiausia vertė čia ne žodis, o jo lietuviškumas. Skaitytojui tai pirmiausia ir buvo rašytinio teksto moralinės vertės kriterijus.
- 4 Nors sovietmečiu knyga, ypač lietuviška, buvo be galo gerbiama, ji prarado savo knyginę funkciją. Ji buvo sukurtas deficitas, o ne kultūrinės kasdienybės dalis. Gausus jų skaitymas bei prikrautos lentynos rodė ne kultūros pilnatvę bei visuomenės išprusimą, o kultūros skurdą, kai išgyvenamas alkis skatina griebtis bei į save grūsti bet ką. Labiausiai tai, ką sunkiausia įsigyti. Sovietmečiu nebuvo sukurta nei skaitymo kultūra, nei kritiškumas rašytiniams tekstams.
- 5 Sovietinio pasaulio griūtis aiškiai atskleidė šios knyginės kultūros iliuziškumą. Maža to, keičiantis pasauliui deficitinė kultūra negalėjo pateikti jokių atramų, kurių padedami labai apsiskaitę žmonės būtų pajėgę jį suvokti bei numatyti jo perspektyvas. Kintančiai tikrovei metant realius iššūkius, knyga nuvertėjo kaip šventenybė. Kita vertus, steigiantis leidykloms bei ėmus gausiai leisti knygas lietuviškai, šoką patyrė ir senieji knygų pirkimo įpročiai.
- 6 Neturėdami atsirinkti padedančios skaitymo kultūros, andainykščiai skaitytojai neišvengiamai turėjo pasijusti kultūriškai neįgalūs. Veikiausiai ne vien dėl finansų stokos, tačiau ir dėl šio išgyvenamo bejėgiškumo pirmaisiais Nepriklausomybės metais buvo labai sumažėję knygų skaitytojų. Savo ruožtu atsirado galimybė formuotis nedeficitinei, realių tiražų knygų kultūrai.
- 7 Ar šiandien žmonėms gausiai lankant knygų mugę, glėbiais iš jos nešantis knygas galime daryti išvadą, kad, dešimt metų vengę knygų, nusivylę jomis, skaitytojai ima iš naujo mokytis jas skaityti? Ne paslaptis, kad šiandien esama aiškių sovietinio knygos kulto likučių. Rašytiniu žodžiu vis dar besąlygiškai pasitikima kaip „tikresnės“ tikrovės sklaidos vieta. Tačiau šiandien tai labiau galioja ne knygoms, o spaudai. Čia žodis yra praradęs meniškumą bei prisitaikęs prie primityvaus skaitančiųjų, nedrįstančių abejoti užrašytu žodžiu, žvilgsnio.
- 8 Kita vertus, akivaizdu, kad dauguma šiandien perkamų knygų atlieka kitą vaidmenį. Žinoma, ne ūkio ar virtuvės vadovai, o knygos, perteikiančios ar ketinančios perteikti tam tikras prasmes ir turinius. Šiandien mes gyvename žinių pasaulyje, kai žinios ne ribojamos ir cenzūruojamos, o mus užplūsta dideliu srautu. Mes esame priversti ieškoti būdų jas atsirinkti arba jose paskęstame. Informacija, kurioje nesugebame orientuotis, mums nėra niekaip vertybiškai ar individualiai svarbi. Ne konkrečios žinios, o jų nuolatinis kismas tampa neatsiejama mūsų tikrovės dalimi, tokia kaip ir nuolat besikeičiantis oras. Žinios gali ateiti ir išnykti mūsų visai nepaliesdamos. Informacijos dinamika lyg atpalaiduoja nuo būtinybės susitelkti bei vertinti, ją asmeniškai įprasminėti. Tereikia pasklaidyti dažniausiai po ranka pasitaikančias knygas, kad suvoktume, jog jos atlieka panašią funkciją kaip ir vienadienės žinios. Jos dinamiškos, lengvai vartojamos, nereikalauja susikaupti bei asmeniškai išgyventi jų vyksmo, susieti save su jų turiniais. Šiandien

atrodo keista reikalausti, kad knygą perskaitęs žmogus patirtų jo asmenybę perkeičiantį katarsį. Paradoksalu, tačiau ši situacija turinio nuvertinimo prasme atitinka sovietinę patirtį, nors ir nepripažindama jokio žodžio kulto.

9 Knygų mugė bei jos vertinimai spaudoje taip pat paradoksaliai atskleidė, kad knygos vartojamos labai paviršutiniškai, instinktyviai atstumiant tai, kas galėtų iškelti asmenines moralines dilemas, skaitantįjį pastatytą akistaton su tikrove ar pačiu savimi. Trys garsiausi į knygų mugę pakviesti rašytojai buvo Frédéric Beigbeder iš Prancūzijos, Alessandro Baricco iš Italijos bei Thom Brussing iš buvusios Rytų Vokietijos. Regis, kaip tik pastarojo romanas „Herojai kaip ir mes“ turėjo susilaukti didžiausio skaitytojų dėmesio, mat rašytojo patirtis labai artima mums. Tačiau įvyko priešingai. Labiausiai žavėtasi Baricco bei šou iš savo pasirodymų dariusiu Beigbeder.

10 Dar prieš keletą metų visuomenės mažą domėjimąsi sovietinio meto išgyvenimų bei dilemų vertinimais buvo galima aiškinti praėjusio laiko artumu, jo atminties skausmingumu. Tačiau šiandien aišku, kad šios tikrovės suvokimas, retrospektyvus žvilgsnis į ją bei asmenišką įvertinimą yra stumiamas į užmarštį. Taip vadinamasi nuo tikrovės, drauge pamirštant ir pačius save bei vis labiau prarandant akistatos su savo istorija bei tikrove galimybę. Meninę formą turinti knyga, galbūt skausminga, tačiau ir išlaisvinanti, būtų puikiausia vieta tokios patirties išsklaidai. Tačiau posovietmečiu Lietuvoje nepasirodė joks romanas apie tai, kas dešimtmečius formavo mūsų visuomenę ir mus. Šiandien rašytojai griebiasi leisti esė rinkinius, kuriuose užmaršties kultūra susipina su nevilties nuotaikomis ar užsimiršimo tuščiuose išsivalvojimuose pastangomis.

11 Sovietmečiu knygai buvo palikta visuomeniškai reikšminga, bet kultūros atžvilgiu niekinga lietuvybės deficito simbolio funkcija. Ji iki šiol nėra atgavusi savo kaip gilesnių pasaulio vyksmo ir žmogaus gyvenimo prasmų paieškos vaidmens. Todėl ir knygų mugės sėkmė yra knyginės komercijos, o ne knygos triumfo pavyzdys. Galbūt per anksti džiaugiamės, kad internetui nepavyko išstumti popierinės knygos. Neįveikęs jos formos, jis vis plačiau užkariauja knygos turinį.

2004 m.

Klausimai

1. Koks kultūros įvykis galėjo paskatinti autorių parašyti šį tekstą?

(1 taškas)

2. Koks pagrindinis autoriaus tikslas išryškėja 1-oje pastraipoje? Atsakymą argumentuokite.

(2 taškai)

3. Kodėl, autoriaus manymu, žmonės skaitė knygas sovietmečiu? Nurodykite dvi priežastis.

(2 taškai)

4. Paaškindite, kodėl autorius sovietmečio knyginę kultūrą laiko iliuzine?

(2 taškai)

5. Autorius teigia, kad pirmaisiais Nepriklausomybės metais sumažėjo knygų skaitytojų. Kokias dvi šio reiškinio priežastis jis nurodo?

(2 taškai)

6. Kokiam pozityviam knygų kultūros pokyčiui atsirasti susidarė sąlygos pirmaisiais Nepriklausomybės metais?

(1 taškas)

Čia rašo vertintojai

I II

_____

_____

_____

_____

_____

_____

		Čia rašo vertintojai	
		I	II
7.	Ką autorius laiko sovietinio knygos kulto likučiais? <div>(1 taškas)</div>	_____	_____
8.	Kaip autorius vertina šiuolaikinę spaudą? Atsakymą argumentuokite remdamiesi tekstu. <div>(2 taškai)</div>	_____	_____
9.1.	Kuo skiriasi sovietmečio ir dabarties skaitytojo situacija? <div>(1 taškas)</div>	_____	_____
9.2.	Kuo panaši sovietmečio ir dabarties skaitymo kultūros situacija? <div>(1 taškas)</div>	_____	_____
10.	Įvardykite tekste minimus žinių pasaulio ypatumus, kurie turi įtakos šiandienos skaitymo kultūros formavimuisi. <div>(2 taškai)</div>	_____	_____
11.	Kokiu tikslu autorius mini tris knygų mugėje dalyvavusius garsius rašytojus? <div>(1 taškas)</div>	_____	_____
12.1.	Kodėl, autoriaus manymu, šiuolaikinėje lietuvių literatūroje vengiama kalbėti apie sovietmečio patirtį? <div>(1 taškas)</div>	_____	_____
12.2.	Kaip autorius vertina tokią situaciją? Kokius argumentus jis pateikia? <div>(3 taškai)</div>	_____	_____
13.	Autorius teigia, kad „knygų mugės sėkmė yra knyginės komercijos, o ne knygos triumfo pavyzdys“. Remdamiesi tekstu atsakykite, kokie skaitymo kultūros požymiai rodytų „knygos triumfą“. <div>(2 taškai)</div>	_____	_____
14.	Paaiškinkite pavadinimo prasmę. <div>(2 taškai)</div>	_____	_____
15.	Įvertinkite, ar tinkamai parašyta teksto pradžia ir pabaiga. Atsakymą pagrįskite. <div>(2 taškai)</div>	_____	_____

16. Nurodykite teksto žanrą.

Čia rašo vertintojai

I II

(1 taškas)

Taškų suma (29)

Teksto suvokimo užduoties taškų suma (29×2)

II. KALBOS UŽDUOTYS

1. Padėkite trūkstantus skyrybos ženklus.

Čia rašo vertintojai

I II

Vienas dalykas siekti laisvės nelaisvėje o kitas bijoti savo laisvės ją atgavus. Tos baimės ar sakyčiau sutrikimo ką su ta staiga nukritusia laisve daryti dar be galo daug. Iš tiesų sutriko ne tik kultūros žmonės. Žinom ką daryti ir kaip laikytis nelaisvėje ir sutrinkame nusimetę tos nelaisvės pančius. Laisvė išpančioja žmogų paleidžia jį nuo edžių prie kurių buvo pririštas grandinėmis ir leidžia pačiam rinktis. Paradoksalu bet nelaisvė gali būti savotiškai saugi jeigu jai nesipriešini šeimininkas laiku pagirdo laiku įvaro į aptvarą nuo pavojų saugo stipriai užvertos geležinės durys. Todėl pakrikę išlaisvintųjų būriai ieškantys naujo pono vadovo šeimininko su botagu ir raktais prie juosmens būna baisūs. Ne mažiau paradoksalu kad nelaisvas žmogus menui būna artimesnis atviresnis taigi beviltiškoje situacijose neretai lieka gražiausias pasirinkimas kūryba. Menas gyvas priespaudoje ir miršta laisvėje yra pasakęs A. Gide žymus prancūzų rašytojas. Ar daugybė nežinomų žmonių būtų tiek rašę ir pridainavę tiek dainų jei ne trėmimai ir ne lietuvių karai po karo? Kultūroje žmogus nori palikti savo atvaizdą pagaliau suvokti ir jausti laisvę per kultūrą ir kultūroje nes kaip rodo mūsų patirtis išsivadavimo siekis taip pat bręsta joje ir iš jos kyla. Už nelaisvo kūrėjo nugaros stovi visa mūsų klasika senoji raštija taip pat neturėjusi gerų laikų. Kūryba vis dėlto kada nors išlaisvina žmogų ir tautą. Štai kodėl savo kultūrą kūrybą vis dar tyrinėjame kaip išsivadavimo istoriją skaudžią bet brangią ir paliekame ateičiai įvertinti bendražmogiškąją jos turinį.

Kūryba iš tikrųjų išlaisvina žmogų ir tada kada gyvenimas rodos tampa neįmanomas. Geriausiai apie tai liudija paskutinės rusų poeto Levo Karsavino dienos nelaisvėje jo kūryba ten ir dvasinė bei intelektualinė laikysena likimo bendražygių atžvilgiu. Dar vienas pavyzdys Balys Sruoga jo kūryba mirties lageryje.

Laisvė pačia aukščiausia prasme yra įmanoma visiškoje nelaisvėje. Tikra kūryba priartina prie šio laisvės fenomeno dažnai neaptinkamo kasdienėje laisvos visuomenės aplinkoje ir gali padėti persikelti ten kur nėra kalėjimo jeigu to kalėjimo tu pats nepasistatai.

Pagal M. Martinaitį

(22 taškai)

Taškai

2. Paaiškinkite, kas skiriama skaitmenimis pažymėtais skyrybos ženklais. Pateiktoje lentelėje įrašykite vienintelį teisingą atsakymą žyminčią raidę A, B ar C.

1. Jie šūkavo ir barėsi taip smarkiai,¹ lyg daužytų vieni kitiems kojas.

- A Skiriama išplėstinė būdo aplinkybė.
- B Skiriamas šalutinis sakinys nuo pagrindinio.
- C Skiriama tikslinamoji būdo aplinkybė.

2. Taip galvoti apie savo sugebėjimus pakurstė keli netikėti ir sėkmingi proveržiai,² iki tol nežinoti sugebėjimai.

- A Skiriamas išplėstinis dalyvinis pažyminys po pažymimojo žodžio.
- B Skiriamos viena rūšies sakinio dalys.
- C Skiriami sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenys.

3. Pamušalas buvo prairęs,³ užtat viršus apynaujis.

- A Skiriamos viena rūšies sakinio dalys.
- B Skiriami sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenys.
- C Skiriami sudėtinio sujungiamojo sakinio dėmenys.

4. Kaip ir kiti lietuvių neoromantikai,⁴ Radauskas nesitenkino tik savo literatūros tradicija.

- A Skiriamas šalutinis sakinys nuo pagrindinio.
- B Skiriamas įterpinys.
- C Skiriamas priedėlis.

ATSAKYMAI

1	2	3	4

(4 taškai)

Taškai		
--------	--	--

3. Įrašykite praleistas raides, skliausteliuose pateiktus žodžius parašykite kartu arba atskirai.

Gal ir smarkiai liepsnojo laužas po ažuolu. Marčius neprisimena, jis ramiai irklavo valtį ir nepakėlė galvos, nepasižiūrėjo ton pusėn. Kaip jis galėjo nepasižiūrėti! Būtų prisi_ręs, aprėkęs, pag_sdinęs. Bet jis aplink nieko nematė, girdėjo (vien, tik) _____ paslaptinę šnabzd_sį, žarstantį pra_ities pelenus. Jie buvo vėjų išp__styti, tačiau neatvėsę, (net, gi) _____ deginant__s, jų kaitri šiluma traukė, v__liojo, masino (dar, syk)_____ sugr__žti į tuos laikus, kuriuos be gėdos galėjo prisiminti. Bet mintys drum__tėsi, slėgė kaip sunkus akmuo, kurio ne__stengė nuristi ir nuskandinti ežero dugne.

Čiuo___telėjo valtės nosis ant seklumos, Marčius išlipo į krantą, apsidairė ir sustingo: ties aukšt___ja liepa putėjo dūmai, sėmė p___šną, gr___sino sen___jam eglynui. Atsipeikėj___s iš s___stingio, Marčius r___žtingai puolė į eglyną.

Susilaužęs drebulaitės šluotą, plaka uog____nojais, s____manom ir sausom egl____šakėm slenkančią ugnį. Čaižo auksin____s g____vatėles, vis____naikinančias ir r____jančias, savo gel____nimis gel____nčias. Tačiau jos prašliaužia pro šalį, apeina iš ab____jų šonų ir Marčius vis gr____žiodamasis trauk____si atbulas, šūsčioja lapine šluota ir, atrodo, tiek nedaug bereikia, kad ugnis liaut____si, nes jos liežuviai dar nepak____lę, nepasiekę didž____jų viršūnių, tik dūmai smelk____si pro tankmę. Tačiau staiga liepsna pliūpteli sausuolės eglės šakomis, viršum girios suplev____suoja ugninė vėliava, paskui sudryksta, persimeta ant nudži____vusios eglės ir jau s____kuriuoja, kam____liais r____dinėjasi viršum eglyno. O juk šita giria, nuošali, per potv____nius ir lietu neženg____ma, tankių br____zgynų priaugusi, šakom susiv____jusi, visada žaliavo. Todėl (ne, be, reikalo)_____ Marčiaus širdis baiminosi: per tokią sausatį, neduok die, kas ugnelę numestų.

Ugnies dvel___smas pakelia Marčią – išs___kusi ir dūstantį karčiais sv___lėisiais. Jis braunasi per tank___myną, aštrios šakos dr___sko veidą, peilio ašmenys pe___ėžia šoną. Marčius bėga vejamas niek___no nebeg___sinamos ugnies, atsitrenkia į storą pašl___jusios eglės kamieną. Valandėlę pastovi, suodina ranka prisidengia burną, ___mai prasižiojus___ šauksmui. Pro sr___vančias ašaras pasivaidena Marčiui, kad jis reg___s milžiną, Girių kirtėją, užsimaniusį vienu kirčiu iškirsti visas devyn___s girias. Skelia kirvis aukštą dangų, lekia žarijų spiečiai. Bet kodėl netrenkia perkūnas ir neprapliumpa lietus? Kodėl taip šniokščia ir spraga aplinku___ eglės? Iš kur ta giesmė, tarytum ugnies liežuvio ly___telėjimas? Atsiplėšęs nuo eglės, Marčius puola į šalį, bėga per lauk___mėlę, bet ugnis bloškia atgal. Jis parkrinta, apanglėj___s papartis nudegina pirštus, pažadina iš alp___lio ir pro ugnies trašk___sį Marčius išgirsta atsklindančius žmonių balsus.

[illegible]

Pagal V. Bubnį

(22 taškai)

Taškai		
--------	--	--

4. Nurodykite žodžius bei konstrukcijas, tinkamas vartoti pateiktuose sakiniuose. Taisyklingus variantus žymėkite ženklų ✓ skiltyje TAIP, netaisyklingus – skiltyje NE.

1. _____ (,) visi parodos eksponatai šiais metais buvo įdomesni.

	TAIP	NE
Apskritai		
Apskritai kalbant		
Iš esmės		
Esminiai		
Aplamai		
Bendrai		
Ko gero		

2. Šiuo metu _____ pučia vakarų vėjas.

	TAIP	NE
kartkartėmis		
pagrinde		
kaip taisyklė		
dažniausiai		
kaip tik		
išties		

3. Vyksiu į komandiruotę, _____ užsuksiu ir pas gimines.

	TAIP	NE
tuo pačiu		
kartu		
matomai		
taip pat		
o taip pat		
pakeliui		

4. Permokėjau _____ .

	TAIP	NE
bemaž du litus		
apie du litus		
ko ne du litus		
per du litus		
virš dviejų litų		
antra tiek		

5. Jei jūsų kraujospūdis padidėjęs, galite sportuoti, _____ su gydytoju.

	TAIP	NE
pasitarę		
pasitarus		
kai pasitarsite		
bet pasitarkite		

(10 taškų)

Taškai		
--------	--	--